

Gespreksnotitie ten behoeve van het rondetafelgesprek van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken van de Tweede Kamer 14 juni 2022.

Deze gespreksnotitie bestaat uit de onderdelen:

- Wat doet de Inspectie en wat gaat de Inspectie de komende tijd doen?
- Gedachten over de vragen in blok 1
- Bespiegelingen over de informatiehuishouding bij de rijksoverheid

Wat doet de Inspectie en wat gaat de Inspectie komende tijd doen?

De Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed houdt toezicht op basis van de Erfgoedwet en de Archiefwet. De in artikel 25a van de Archiefwet bedoelde taak betreft overheidsinformatie. Archivering is maatschappelijk van belang omdat de informatie van vandaag de geschiedenis is van morgen. De Inspectie houdt toezicht op de goede, geordende en toegankelijke staat van informatie van de centrale overheid, tot aan het moment waarop overheidsinformatie is vernietigd, of is overgebracht naar een archiefbewaarplaats.

De Inspectie telde tot halverwege vorig jaar 25 medewerkers (voor Overheidsinformatie én Erfgoed). Op basis van de Kabinetsreactie op het rapport 'Ongekend onrecht' dd. 15 januari 2021 heeft de Inspectie extra middelen gekregen om het toezicht op het informatiebeheer te kunnen uitbreiden. De Inspectie verwacht hierdoor te kunnen groeien van 6 inspecteurs overheidsinformatie in 2021 naar circa 20 á 25 inspecteurs overheidsinformatie in 2023. De Inspectie kent voor het gedeelte overheidsinformatie circa 300 onder toezicht gestelden¹.

Op dit moment zijn er 11 inspecteurs overheidsinformatie. Met deze extra menskracht zal de Inspectie het risicogericht en themagericht toezicht kunnen uitbreiden met organisatiegericht en datagedreven toezicht. Dit betekent dat in principe alle organisaties die middelen hebben ontvangen in het kader van het programma Open Overheid, tweemaal bezocht zullen worden in de periode 2023-2026. Door het organisatiegericht toezicht te combineren met datagedreven toezicht zal de Inspectie over veel meer gegevens beschikken in aanvulling op de [tweejaarlijkse monitor](#)² (een zelfevaluatie van de onder toezicht gestelden). Ook zal de Inspectie veel meer inzetten op het publiceren van analyses en data over afzonderlijke organisaties.

De onderzoeken waar de Inspectie momenteel mee bezig is, betreffen onder meer e-mailarchivering, informatiebeheer van het ministerie van AZ, archivering in de keten van de Omgevingswet, algoritmes, deskundig personeel en kwaliteitssystemen. In de afgelopen periode heeft de Inspectie de volgende rapporten opgeleverd: Demeterende Overheid 2.0?, Informatiehuishouding van de Dienst Toeslagen en rapporten over archivering in ketensamenwerking. Alle rapporten staan op de website van de Inspectie³.

Daarnaast krijgt de Inspectie met de nieuwe Archiefwet twee nieuwe taken. Ten eerste betreft dit het toezicht op overgebracht archief. En ten tweede het implementeren van de zgn. meldplicht voor incidenten die de onder toezicht gestelden moeten melden.

¹ <https://www.inspectie-oe.nl/toezichtvelden/overheidsinformatie/geinspecteerde-instellingen>

² <https://www.inspectie-oe.nl/de-inspectie-overheidsinformatie-en-erfgoed/monitor-overheidsinformatie-en-erfgoed>

³ <https://www.inspectie-oe.nl/toezichtvelden/overheidsinformatie/publicaties>

Gedachten over de vragen in blok 1

- *In hoeverre wordt bij het overbrengen van documenten naar het rijksarchief en het toezicht houden daarop de handreiking van het Nationaal Archief, Belangen in balans; handreiking voor waardering en selectie van archiefbescheiden in de digitale tijd in acht genomen?*

Antwoord: Belangen in Balans/Handreiking waardering en Selectie is een hulpmiddel voor het opstellen van een selectielijst voor alle overheidsorganen. Archiefbescheiden die in een selectielijst zijn gewaardeerd als blijvend te bewaren, worden overgebracht naar een archiefbewaarplaats. Niet alle organisaties gaan verplicht op hetzelfde moment op deze methodiek over. Uit de laatste monitorresultaten van de Inspectie (maart 2022) blijkt dat de organisaties voor wie de handreiking geldt voor een aanzienlijk deel gebruik maken van de handreiking.

- *Kunt u aangeven hoe het 'proces van waardering en selectie' als bedoeld in de handreiking in zijn werk gaat? Wat is de staat van het corona-archief dat in maart 2020 als een hotspot is aangewezen?*

Antwoord: De handreiking van het Nationaal Archief dateert van 2015. Zij vormt nu een basis voor beslissingen of archiefbescheiden blijvend bewaard en naar een archiefbewaarplaats overgebracht worden, dan wel na verloop van tijd vernietigd worden.

Voor de onderbouwing van deze beslissingen voorziet de handreiking in twee instrumenten: de systeemanalyse en de risicoanalyse. Met de systeemanalyse worden de belangrijkste informatieknoppunten binnen de organisatie geïdentificeerd. Met de risicoanalyse worden de risico's voor de organisatie in kaart gebracht. De systeemanalyse focust op blijvend te bewaren archiefbescheiden. De risicoanalyse richt zich op tijdelijk te bewaren archiefbescheiden. De resultaten van beide analyses worden vastgelegd in een selectielijst, met een bijhorend verslag van het overleg tussen alle partijen. Rijksoverheidsorganisaties stellen zelf de selectielijsten op, in samenwerking en overleg met het Nationaal Archief. Daarnaast wordt het advies van een externe deskundige ingewonnen. Deze behartigt het burgerbelang. Meer informatie over het proces is te vinden op de [website van het Nationaal Archief: Selectielijst maken](https://www.nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/selectielijst-maken)⁴. Alle selectielijsten worden eveneens gepubliceerd op de [website van het Nationaal Archief: Vastgestelde selectielijsten](https://www.nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/vastgestelde-selectielijsten)⁵.

Daarnaast voorziet de handreiking in een derde instrument: de hotspotmonitor. Een hotspot is een gebeurtenis die leidt tot opvallende of intensieve interactie tussen overheid en burgers of tussen burgers onderling. Het gaat om zaken die veel maatschappelijke onrust veroorzaken. Hotspots worden door rijksoverheidsorganisaties geïdentificeerd en vastgelegd in een hotspotlijst. Archiefbescheiden die relevant zijn voor deze hotspots kunnen vervolgens proactief uitgezonderd worden van vernietiging, in afwijking van de selectielijst. De hotspotmonitor is dus een aanvulling op de systeemanalyse. De systeemanalyse brengt in kaart wat structureel van blijvende waarde is. De

⁴ <https://www.nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/selectielijst-maken>

⁵ <https://www.nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/vastgestelde-selectielijsten>

hotspotmonitor richt zich daarentegen op de actualiteit en het incidentele. Ook alle hotspotlijsten worden gepubliceerd op [de website van het Nationaal Archief: Vastgestelde hotspotlijsten](#)⁶.

“Het Corona-archief an sich” bestaat niet. En het is niet mogelijk om daarover sluitende uitspraken te doen. De oorspronkelijke ordening en context van de relevante archiefbescheiden blijft immers behouden. Slechts de waardering zal waar nodig wijzigen van vernietigen in blijvend bewaren. Wel wordt organisaties aanbevolen om alle relevante informatie in kaart te brengen. En zo nodig extra maatregelen te nemen om de duurzame toegankelijkheid van deze informatie te verzekeren. Zie verder ook de antwoorden op vraag drie en vier.

- *Heeft u selectielijsten gezien voor het corona-archief? Zo ja waar en voldoen die aan die wettelijke eisen?*

Antwoord: Het antwoord op de vorige vraag verklaart waarom er geen afzonderlijke selectielijsten zijn voor het/een corona-archief. Er zijn dus wel hotspotlijsten, die verantwoord worden wanneer en waarom van een selectielijst afgeweken wordt. Dit is een toepassing van artikel 5, lid 1, sub e van het Archiefbesluit, dat stelt dat een selectielijst ‘een opsomming van de criteria [moet bevatten] aan de hand waarvan de zorgdrager archiefbescheiden die ingevolge de selectielijst voor vernietiging in aanmerking komen, van vernietiging kan uitzonderen’. Selectielijsten die op basis van de handreiking ‘Belangen in Balans’ zijn opgesteld, bevatten daarom altijd een onderdeel met beschrijving van de hotspotmonitor en opsomming van de hotspotcriteria. Daarmee maakt de hotspotmonitor het proces van het uitzonderen van vernietiging conform het Archiefbesluit zichtbaarder en transparanter. In dat licht beveelt de Inspectie wel aan om explicieter te maken wat nu de afwijkende selectiebeslissingen zijn ten gevolge van de aanwijzing tot hotspot. Zie ook de aanbevelingen in [het rapport over de archivering van de MH17-informatie](#)⁷.

- *Heeft u toezicht gehouden op de samenstelling van het hotspot archief?*

Antwoord: De Inspectie heeft het archief van de vorige ‘grote’ hotspot, MH17, uitgebreid geïnspecteerd. De aanbevelingen uit [dit rapport](#)⁸ zijn beschikbaar bij het samenstellen van het corona-hotspotarchief. Verder is voor het bewaren van de corona-hotspot een projectorganisatie opgezet bij het Ministerie van Justitie en Veiligheid, Directoraat-Generaal Samenleving en COVID-19, Programmadirectie Evaluatie en Verantwoording. De Inspectie heeft geconstateerd dat dit een actieve projectorganisatie is. De Inspectie overweegt een eventuele inspectie naar de Hotspot Covid-19 in de volle breedte te doen, waarbij de Inspectie onder andere zal kijken naar de opvolging van de aanbevelingen in het onderzoek ‘Archivering van de MH-17 informatie’. Het werkprogramma 2023-2024 wordt momenteel voorbereid en zal in het najaar beschikbaar zijn.

Het is hier goed om te vermelden dat de Inspectie onderzoek gaat doen naar het informatiebeheer bij het ministerie van AZ. De aanleiding voor dit onderzoek wordt gevormd door berichten in de media van 19 mei jl. en het daarop volgende Kamerdebat over de wijze van archiveren van sms’jes door de minister-president,

⁶ <https://www.nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/vastgestelde-hotspotlijsten>

⁷ <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2020/12/07/de-archivering-van-de-mh17-informatie>

⁸ <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2020/12/07/de-archivering-van-de-mh17-informatie>

waarin de minister-president verklaarde dat hij volgens de regels heeft gehandeld.

- *Hoe is de staat van de archieven van de ministers? Hoe heeft u dat de afgelopen jaren vastgesteld, zeker nu blijkt dat de commissie-Van Dam geconstateerd heeft dat bij alle ministeries waar de commissie mee te maken had, de informatiehuishouding onvoldoende op orde bleek te zijn.*

Antwoord: De monitorresultaten per ministerie maken geen onderscheid tussen het archief van de ministers en de rest van de organisatie. De Inspectie heeft nog geen thema-inspectie aan het archief van de ministers gewijd. [Wel is er een analyse van de Inspectie uit 2018 omtrent 'E-mail archivering vertrokken bewindslieden'](#)⁹. Uit deze inventarisatie blijkt dat de ministeries gehoor hebben gegeven aan de oproep van de Algemene Rijksarchivaris voor het archiveren van de e-mailboxen van vertrokken bewindslieden. De wijze waarop deze archivering plaatsvindt loopt echter sterk uiteen. De ministeries hebben geen plannen om de e-mailboxen vervroegd over te brengen (2018). Zie verder de bespiegelingen hieronder.

⁹ <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2018/04/16/e-mail-archivering-vertrokken-bewindslieden>

Bespiegelingen over de informatiehuishouding bij de rijksoverheid

In [de publicatie 'Een dementerende Overheid 2.0?'](#)¹⁰ uit 2021 doet de Inspectie verslag van de huidige staat van de informatiehuishouding bij de rijksoverheid. In de naam van deze publicatie is de conclusie reeds verwerkt. Het rapport geeft de volgende oorzaken aan voor de slechte staat van de informatiehuishouding van de centrale overheid:

- Onderschatting van zowel het belang van goede, geordende en toegankelijke archieven voor de maatschappij en voor de bedrijfsvoering van de overheid;
- Een gebrek aan visie op de informatiehuishouding;
- Een gebrek aan integrale aanpak waarin verschillende aspecten van de governance op de informatiehuishouding met elkaar in verband worden gebracht. Denk naast naleving van de Archiefwet aan domeinen als gegevensbescherming, veiligheid en openbaarheid;
- De toegenomen complexiteit van organisaties en van regelgeving;
- Afnemende expertise binnen organisaties;
- Verouderde ICT en techno-optimisme, dat eruit bestaat dat de techniek alle problemen oplost én ook nog geld bespaart.

De analyse is gebaseerd op rapporten van de Inspectie in de afgelopen 15 jaar. Dit beeld geldt, wat de Inspectie betreft, nog steeds, ook al wordt er hard gewerkt aan een verbetering. Helaas geven de resultaten van de monitor (periode 2020-2021) van maart 2022 nog geen positiever beeld.

Het rapport 'dementerende Overheid 2.0' verscheen 15 jaar na [een dementerende overheid?](#)¹¹ De verzuchting in de versie uit 2021 is dat te hopen is dat een 3.0 niet nodig is. Met de versterking van de Inspectie zal het toezicht in ieder geval toenemen.

Olaf Andersen,

Hoofdinspecteur/wnd. directeur van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

¹⁰ <https://www.inspectie-oe.nl/toezichtvelden/overheidsinformatie/publicaties/publicatie/2021/02/09/een-dementerende-overheid-2.0>

¹¹ <https://www.inspectieoe.nl/toezichtvelden/overheidsinformatie/publicaties/rapport/2005/02/01/dementerende-overheid>